

ניצחון החמאס בבחירות הפלסטיניות:

פרספקטיבה מקומית וגלובלית

מאת ריאז חסן¹

ניצחון החמאס בבחירות לפרלמנט הפלסטיני הפתיע כמעט את כולם, ואם דיווחי העיתונות היו נכונים, גם הנהגת החמאס אינה יוצאת מכלל זה. הממשל האמריקאי בראשות ג'ורג' בוש מאשים את שירותי המודיעין שלו בכישלון בחיזוי ההישג של חמאס. רוב המשקיפים צפו שהפתח ינצח בבחירות, בגלל הדומיננטיות שלו בפוליטיקה הפלסטינית. מדוע, אם כן, רוב המשקיפים הפוליטיים במערב תפסו את המצב באופן שגוי כל כך? החישוב הפוליטי המוטעה הזה יעמוד בוודאי במוקד ניתוחים ופרשנויות רבים שיתפרסמו בחודשים הקרובים.

כמה סוגיות מקומיות ספציפיות העניקו לחמאס את ניצחונו ההיסטורי. יש להעניק אשראי לפלסטינים, שהתגלו כבוחרים פיקחים. חלק ניכר מהבוחרים לא יכלו לקבל את השחיתות ואת העדפת המקורבים שפרחו, לכאורה, ברשות הפלסטינית בהנהגת הפתח. בעוד שרוב הפלסטינים זוכרים היטב את הקורבנות שהקריבו ראשי פתח בעבר, ואף רוחשים להם הערצה, רבים מהמצביעים נרתעו לנוכח חוסר יכולתם של המנהיגים בהווה ליזום רפורמות פוליטיות שיביאו לשיפור בחייהם של אנשים מהשורה. לחמאס, לעומת זאת, היתה יכולת טובה בהרבה לחוש את הדופק הפוליטי הפלסטיני. לחמאס לא היה קשה לעשות זאת: הארגון מספק שירותים רפואיים, חינוכיים וחברתיים למספר גדול של פלסטינים, וכך הוא הופך את חיי היום יום שלהם לנסבלים.

שלא כמו הפתח, שהציב בבחירות המחוזיות כמה מועמדים שהתחרו זה בזה, דבר שהוביל לפיצול הקולות של תומכיו, החמאס ניהל מערכת בחירות ממושמעת ביותר. חמאס גם ידע להשתמש בנשים שתמכו בו ושלא אותן לגייס קולות מדלת אל דלת, ולנהל תעמולה לטובת מועמדי החמאס ליד הקלפיות. אסטרטגיות אלה הועילו לחמאס בבירור. החמאס גם צבר הון פוליטי באמצעות ההתנגדות שגילה והמבצעים הצבאיים שלו נגד הכיבוש הישראלי. פעולות אלה הן שהביאו לכך שארצות הברית, האיחוד האירופי וכמה מדינות מערביות אחרות תייגו את החמאס כארגון טרור. בסביבה פוליטית שבה פלסטינים מהשורה חשים חסרי אונים

---

¹ הכותב הוא עמית במועצה האוסטרלית למחקר ופרופסור אמריטוס במחלקה לסוציולוגיה באוניברסיטת פלינדרס, אוסטרליה; פרופסור אורח באוניברסיטת ייל, אביב 2006. הוא מחבר הספר: *Faithlines: Muslim Conceptions of Islam and Society*, Oxford University Press, 2003

לחלוטין, פעולות ההתנגדות של החמאס והרטוריקה הקשוחה שלו העניקו לפלסטינים תחושת העצמה, שיתכן מאוד שהיא הסיבה לניצחונו בבחירות.

בחברה הפלסטינית המוסלמית בעלת האופי הדתי העמוק, ודאי שהחמאס נראה למצביעים רבים מושך יותר מיריבו החילוני. כוח המשיכה של תנועות בעלות אופי מוסלמי אינו מוגבל לפלסטיין: ביותר ממדינה מוסלמית אחת היו בשלוש השנים האחרונות הישגים נאים למפלגות מוסלמיות. בדצמבר 2005 היו הבוחרים המצרים אדישים כל כך, שרק 25% מבעלי זכות הבחירה הטריחו את עצמם לקלפיות. אבל גם בוחרים מעטים אלה העניקו 20% מהמושבים בפרלמנט המצרי לתנועת האחים המוסלמים, אף על פי שזו הוצאה אל מחוץ לחוק ואפילו לא השתתפה באופן רשמי בבחירות. רוב המועמדים המייצגים למעשה את האחים המוסלמים התמודדו כעצמאים. באופן מפתיע, בבחירות לפרלמנט המצרי בנובמבר 2000 זכו מועמדי האחים המוסלמים שהתמודדו כעצמאים ב-4% בלבד מן הקולות. בבחירות לנשיאות באיראן בקיץ 2005 העדיפו המצביעים מועמד בעל קו נוקשה על פני מועמד מתון ועל פני נשיא לשעבר. גם באיראן, תוצאת הבחירות היתה הפוכה מזו שהושגה בבחירות הקודמות לנשיאות.

בטורקיה בעלת האידיאולוגיה החילונית, המפלגה האיסלאמית, AKP, נהפכה בפעם הראשונה בהיסטוריה של הרפובליקה המודרנית למפלגת שלטון בזכות עצמה. ב-2002 זכתה AKP ב-34% מכלל הקולות, לעומת 18% מהקולות בבחירות לפרלמנט ב-1999. בבחירות לפרלמנט האינדונזי ירד חלקן של המפלגות הלאומיות החילוניות מ-56% ב-1999 ל-40% ב-2004. באופן כללי, התמיכה במפלגות האיסלאמיות גברה.

בבחירות לפרלמנט הפקיסטני, שנערכו ב-2002, זכתה הקואליציה של המפלגות האיסלאמיות בראשות ג'מעת א-איסלאמי בהישג חסר תקדים של 59 מושבים בפרלמנט ולמעלה מ-11% מן הקולות, כמעט פי שלושה ממספר המושבים והקולות שהשיגה בבחירות של 1997. בפרובינציה הצפון מערבית ובבלוצייסטן – שתי הפרובינציות הפקיסטניות הגובלות באפגניסטן – זכו המפלגות המוסלמיות ברוב המושבים באסיפות המחוקקים המחוזיות. ההשפעה הישירה הגדולה ביותר של "המלחמה בטרור" הורגשה בשתי הפרובינציות האלה, שכן רבים מחברי הטליבן הם פשטונים, המצויים בקשרים קרובים עם הפשטונים בפקיסטן.

מדוע הצליחו מפלגות איסלאמיות רבות כל כך להגביר את כוחן במדינות שונות בשלוש השנים האחרונות, בהשוואה לביצועיהן לפני 2001? ממש באחרונה השלמתי מחקר על אמונה דתית מוסלמית באינדונזיה,

מלזיה, פקיסטן, איראן, טורקיה, מצרים וקזחסטן. ממצאים ממחקר זה וסקרי דעת קהל שנערכו לאחרונה יכולים לספק תשובה לשאלה זו.

המחקר הראה כי בכל החברות המוסלמיות נפוצה התפיסה ש"המלחמה בטרור" היא מלחמה נגד האיסלאם ונגד תרבויות איסלאמיות או ערביות. מפלגות איסלאמיות מנצלות את התפיסה הרווחת הזאת. היא, כמו גם צעדים שנקטו ממשלות פרו-מערביות רבות במדינות ערביות ומוסלמיות כמו פקיסטן ומצרים, שכללו הוצאה של כמה ארגונים איסלאמיים אל מחוץ לחוק בטענה שהם ארגוני טרור, נתנו דחיפה למפלגות האיסלמיות. גם העמדה המורכבת יחסית שמציגות מפלגות איסלאמיות בנוגע ליחסים שבין טרוריסטים למוסלמים ב"מלחמה בטרור" הגבירה את כוח המשיכה שלהן מנקודת הראות של המצביעים המוסלמים בהשוואה לתקופה שקדמה ל-11 בספטמבר. בוחרים מוסלמים רבים תומכים במפלגות איסלאמיות כמחווה סמלית, כדי להצהיר על גאווה באמונתם ובתרבותם, ולא בגלל סיבה אחרת, כמו סדר היום הכלכלי שלהן או יכולתן לפתור בעיות סוציו-אקונומיות בוערות. מפרספקטיבה גלובלית זו, ניצחון החמאס אינו כה מפתיע אחרי הכל.